

Izvorni znanstveni rad
UDK 728(497.5 Dubrovnik)(091)“15”
728.034 (497.5 Dubrovnik)
728.025 (497.5 Dubrovnik)“199”
Primljeno: 14.10.2002.

PALAČA GOZZE-GUČETIĆ U ULICI SVETOG JOSIPA U DUBROVNIKU (DOSAD NAZIVANA MARTINUŠIĆ)

PATRICIJA VERAMENTA-PAVIŠA

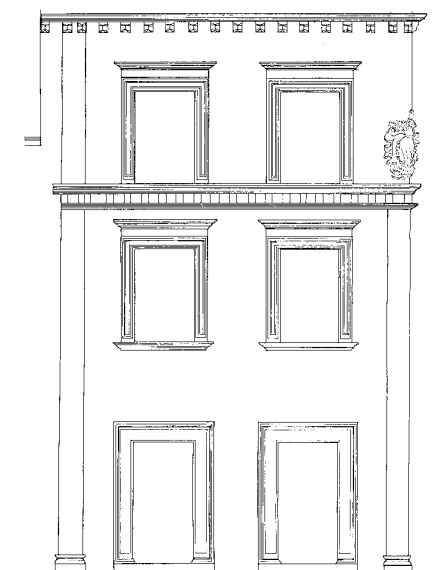
SAŽETAK: Budući da dosad nisu poznati arhivski podaci po kojima bi se mogao identificirati naručilac izgradnje i odrediti godina nastanka, u radu se analizira izvorna pripadnost palače Gozze-Gučetić (dosad zvane Martinušić), te njezine stilske odrednice. Utvrđuje se da pripada reprezentativnoj renesansnoj stambenoj arhitekturi s elementima renesansnog klasicizma nastaloj u drugoj polovici ili na samom kraju 16. stoljeća. Palača je izgorila na dan Svetog Nikole 1991. godine, kada su Jugoslavenska armija, Srbi i Crnogorci u agresiji na Hrvatsku sustavnom paljbom iz artiljerijskog oružja bombardirali Dubrovnik. Prikazani su rezultati konzervatorskih, arheoloških i restauratorskih istraživanja te su iznesene smjernice za njezinu obnovu.

Palača Gozze-Gučetić smjestila se gotovo na sredini Ulice od puča, na njezinoj južnoj strani i na samom raskrižju s Ulicom Svetog Josipa (nekad ulica Vrata Celenge). U katastarskim kartama označena je kao čestica zgrade 1391 (katastarska čestica 4232) k.o. Dubrovnik. Svojim položajem tvori početni dio istočnog stambenog niza u Ulici Svetog Josipa, kojoj je okrenuto i njezino glavno pročelje pa stoga i nosi adresu Svetog Josipa br. 1. Tlocrtna površina iznosi joj 153 m² a sastoji se od prizemlja, dva kata i potkrovlja. Sveukupna površina njezinih prostora iznosila je 448 m². Prizemlje je većim dijelom imalo javnu funkciju (trgovine, spremište) a u njemu je bio smješten i prilaz prostorima na katovima koji su bili namijenjeni stanovanju (slika 1).

Patricija Veramenta-Paviša, viši je stručni savjetnik-konzervator za nepokretna kulturna dobra u Upravi za zaštitu kulturne baštine Ministarstva kulture, Konzervatorski odjel u Dubrovniku. Adresa: Uz tabor 4, 20 000 Dubrovnik.

Slika 1. Sjeverno i zapadno pročelje palače

Slika 2. Sjeverno i zapadno opožareno pročelje palače; pogled na opožareno predvorje

Svi dosadašnji pokušaji da se među arhivskim spisima pronade spomen o izgradnji ove palače ili detalji iz njezine daljnje prošlosti nisu urodili plodom. Oni su zasigurno postojali zapisani u nekim arhivskim serijama, ako igdje onda u ugovorima o gradnji i nabavi vrednijih kamenih elemenata, ali su nam nažalost do danas ostali nepronađeni i nepoznati. Očito Velika trešnja 1667. godine nije jako oštetila palaču, no postoje tragovi zapunjenih jačih pukotina na unutrašnjem dijelu zapadnog zida palače koji ukazuju na posljedice te elementarne nepogode tako pogubne za Dubrovnik. Katastarski plan Grada iz 1837. godine navodi da je palača smještena na broju čestice 543 s kućnim brojem 526, da joj je vlasnik Marija Garmogliini (vjerojatno Grmoljez, ogranač dubrovačkog građanskog roda, koji je pripadao bratovštini lazarina), obrtnica, te da je stambena dvokatnica površine 129 m² po etaži.¹ Također, isti podaci nalaze se u Protokolu zgrada Općine grada Dubrovnika iz 1837. godine, s tim da se u njemu navodi kako vlasnica ima prebivalište u Dubrovniku, da kuća ima 37,47 klaftera četvornih te da tvori kuću za stanovanje na dva kata.²

Palača je bila oštećena u potresu 1979. godine, kada su se veće štete ukazale na krovu, svodovima, stropovima i nosivim zidovima, a lakša su se oštećenja pokazala na dimnjacima i krovnoj konstrukciji. Potresne štete manifestirale su se vertikalnim i dijagonalnim pukotinama kako u unutrašnjosti palače tako i na njezinim pročeljima. Nadasve su pukotine bile izražene na pročelju sjeverozapadnog ugla palače, gotovo od prizemlja do krovišta.³ No, bez obzira na štete, palača je i dalje služila za stanovanje obiteljima Matić (na prvom katu) te Grbavac (drugi kat), a u prizemlju za prodavaonicu čarapa "Ključ". Tako je dočekan dan Svetog Nikole 1991. godine, kada su Jugoslavenska armija te Srbi i Crnogorci u agresiji na Hrvatsku intenzivnom i sustavnim paljbom iz artiljerijskog oružja bombardirali Dubrovnik. U tom napadu, pogođena fosfornom bombom, palača je izgorila. U požaru su preostali samo perimetralni zidovi te prizemlje s pregradnim zidovima, oštećenim stubištem i svodovima. Dijelovi njezinih pročelja oštećeni su krhotinama granata (slika 2).

---

¹ *Arhiv mapa za Dalmaciju, 1837.* (Državni arhiv u Splitu).

² *Arhiv mapa za Dalmaciju, 1837.*

³ *Popis štete od potresa*, redni broj 111 29 (dokumentacija u dubrovačkom povjerenstvu Državne uprave za zaštitu kulturne i prirodne baštine - dosje šteta od potresa). Prava je šteta da se taj momenat nije iskoristio za pomno dokumentiranje, ako ne i istraživanje palače, što bi predstavljalo dragocjenu dokumentaciju pri njezinoj obnovi. Ovako, osim preostataka, o detaljnijem izgledu njezine unutrašnjosti ne zna se ništa.

Čija je bila palača?

Na sjeverozapadnom uglu palače, na razini drugog kata, nalazi se raskošni grb koji određuje pripadnost ove palače dubrovačkoj vlasteoskoj obitelji. Štit grba smješten je u bogatoj i izvijenoj kartuši koju sa strana uokviruju volute s glavama mladića kao čuvarima grba; na njezinom dnu ukras tvori glava kerubina s raširenim krilima među akantovim lišćem, a na vrhu se nalazi turnirska kaciga ukrašena propetim konjem ili jednorogom te bogatim akantovim lišćem. Štit grba prikazan je u obliku izvijenog pergamenta obrubljenog klasičnim motivom bobes i lista, čiji se rubovi volutno savijaju. Samo polje štita okruglog je oblika, te je u donjoj polovici ispunjeno koso položenim širim gredama (slika 3).

Slika 3. Grb na pročelju palače

Još jedan grb iste atribucije bio je uzidan u južni zid predvorja ove palače. Smješten u polukružnoj luneti, višestruko profiliranoj i ukrašenoj motivom širokih plitkih dentala, očito je nekada krasio, ili trebao krasiti ulazni portal jedne druge palače iste vlasteoske obitelji. Pozadina grba ukrašena je šestelolistom, a sam grb nosi izrazite karakteristike kasnogotičkog izričaja. Njegov štit koso je postavljen i normanskog je oblika, a podnožje mu je ispunjeno koso položenim gredama. Nad štitom se nalazi kaciga s nakitom u obliku

tordiranog spljoštenog jastuka i propetog jednoroga. Sa strana kacige i štita vijori se bogato nabran izvijeni poduži plašt (slika 4).

Temeljem grbovnika dubrovačkih vlasteoskih obitelji ovaj grb može se pripisati rodu Gozze-Gučetić ili rodu Martinussio-Martinušić, jer su oba roda imala jednako oblikovane grbove koji su se razlikovali samo po bojama. Dok

Slika 4. Grb uzidan u predvorje palače

je rod Martinussio-Martinušić imao plavo polje štita sa zlatnim gredama, rod Gozze-Gučetić imao je zlatnu glavu štita, a njegovo podnožje crveno sa zlatnim gredama. Kameni grbovi ovih rodova, ako nisu heraldičkim sustavom crta bili označeni, ne mogu se razlikovati!⁴ Takav slučaj je nažalost i sa opisanim grbovima, pa se temeljem njih ne može točno odrediti vlasnik palače.

⁴ Vitold Galzinski, »Grbovi obitelji Gozze-Pecorario i Martinusi.«, fonozapis iz 1972. godine (Hrvatski radio, arhiv Radio postaje Dubrovnik).

Stari vlasteoski rod Martinussio, Martinusi, Martinus, što se sve prevodi kao Martinušić, Martinušević i Martinović, bila je vrlo ugledna i razgranata obiteljska skupina. Prvi do sada poznati nam njezin je član bio Gervasius, koji je koncem 12. stoljeća bio dubrovački knez, no čini se da je on samo predstavnik jednog ogranka već tada veće i znatno razgranate obitelji. Izrazito visoki položaj koji je ova obitelj imala među dubrovačkim uglednicima potvrđuje i čast da su u 12. stoljeću imali patronat nad crkvama Sv. Petar (u sklopu samostana benediktinki) i Sv. Stjepan u Pustijerni. Neki njezini ogranci spominju se kao brodovlasnici i trgovci, a neki kao konzuli, poslanici, članovi gradske uprave i knezovi dubrovački, ili pak kao članovi dominikanskog reda.⁵ Poznato je da su do 1366. bili vlasnici većih posjeda u Gornjoj Astoreji, tj. u Župi i Šumetu, te "izvan Grada", koje rasprodaju kako bi došli do kapitala potrebnog za ulaganje u unosnija zanimanja i poslove (brodovlasništvo i trgovina) koji će obitelji donositi značajnije prihode od onih uprihodenih prodajom poljoprivrednih proizvoda i preradevina.⁶ Do danas nam nisu poznati povijesni izvori koji ih navode kao vlasnike posjeda na Elafitima i drugim otocima. Na Pelješcu su imali nešto značajnije posjede, tj. 4,5 dijela, i to u kontradi Trstenica, gdje se spominju njihovi vinogradi, pašnjaci sa stokom te posjedi uz vodu - a bili su koliko nam je do sada znano na prostoru od Nakovana (Gornjih) preko Vignja do Orebića. Martinussio su imali i posjed u Malom Stonu.⁷ Po stjecanju Dubrovačkog primorja, pri diobi zemlje u kolovozu 1399. godine, rod Martinussio se spominje među onim rijetkima za koje treba u narednih dvadeset godina provjeriti je li njihov predstavnik Živko de Martinussio uopće živ i gdje se nalazi.⁸ Zemlju su dobili u veličini od 2,75 dijelova, što ukazuje da pripadaju malobrojnim rodovima, i to u Slanome te na području Petrovog sela (29. desetina Kurilo).⁹ Poznato je da je epidemija kuge 1348. i 1363. znatno prorijedila članove tog razgranatog ro-

---

⁵ Irmgard Mahken, *Dubrovački patricijat u XIV veku*. Beograd: SANU, posebna izdanja, knj. 340, 1960; Seraphinus Maria Cerva, *Bibliotheca Ragusina*. Zagreb, 1975-1980.

⁶ Josip Lučić, *Prošlost dubrovačke Astoreje*. Dubrovnik, 1970: 51; Josip Lučić, »Vlastela kao zemljovalasnici u okolici Dubrovnika (Astoreji) (do 1366.godine).« *Istorijski glasnik* 1 (1966): 70.

⁷ Nenad Vekarić, *Pelješka naselja u 14. stoljeću*. Dubrovnik: Zavod za povijesne znanosti JAZU u Dubrovniku, 1989.

⁸ Josip Lučić, »Stjecanje, dioba i borba za očuvanje Dubrovačkog primorja 1399-1405.« *Arhivski vjesnik* 11-12 (1968-1969): 129.

⁹ Ana Kaznačić-Hrdalo, »Dioba i ubikacija dijelova Slanskog primorja u doba pripojenja Dubrovniku godine 1399.« *Anali Zavoda za povijesne znanosti IC JAZU u Dubrovniku*, 17 (1979): 24.

da. Temeljem indeksa oporuka u Povijesnom arhivu Dubrovnika, zadnji testament sačinila je Anica, kći Ivana Andrijinog Martinusa 1627. godine, pa se ta godina može smatrati odrednicom kada je rod Martinussio izumro.

Vlasteoski rod Gozze (Gučetić), pripada najznačajnijim i najmoćnijim dubrovačkim vlasteoskim rodovima. Potječe iz Humskih katuna, a najstariji dokumenti spominju ga polovicom 13. stoljeća. Rod je bio mnogobrojan i izrazito razgranat (Gozze-Pecorario, Gozze de Gocche, Goce de Platea, Goce de Pustierna itd.), te su pripadali najimućnijem krugu dubrovačke vlastele. Svoj posjed stekli su kopnenom i pomorskom trgovinom; imali su karavane i brodove kojima su trgovali solju, žitom, tkaninama, olovom itd. Pripadali su krupnim zemljoposjednicima s imanjima na prostoru cijele Dubrovačke Republike. Imali su posjede na Pločama, a u Lapadu je bio njihov ljetnikovac, u 19. stoljeću zvan Lorko, i onaj na Batali, danas u vlasništvu obitelji Baković. U Župi i danas nalazimo očuvane ladanjske zgrade u Mlinima, Na Rijeci i u Donjem Brgatu,¹⁰ kao i dva u Rijeci dubrovačkoj te onaj u Zatonu.¹¹ U Konavlima su isprva posjedi Gozza bili u Ljutoj, Zastolju, Dunavama, Grudi, Vitaljini, Drveniku, Mihanićima, Pridvorju i Dubravci,¹² a početkom 19. stoljeća njihovi se posjedi navode u Čilipima, Grudi, na Poljicima, u Mikulićima te u Pridvorju.¹³ Bili su vlasnici imanja i na otoku Šipanu.¹⁴ Na poluotoku Pelješcu su imali velike posjede, sveukupno 10,5 dijelova, čemu je pridonijela i njihova zasluga pri stjecanju Pelješca, a posjedi su se nalazili u Stonu, kontradi Ponikve, Janjina i Trstenica.¹⁵ U Dubrovačkom primorju imali su 21,5 dio, čemu je opet pridonijela činjenica da je jedan njihov član vodio pregovore o stjecanju tog novog teritorija, a posjedi su se nalazili u Točioniku, Podimoću, Podgori, Slanom, Mravinjcu i na području Petrovog sela.¹⁶ Posebno je znamenit i stoga opjevan njihov ladanjski posjed u Trstenome. Kako su pripadali najimućnijim krugovima, tako je čitav niz njihovih

¹⁰ Vlaho Kojaković »Kuće dubrovačke vlastele i pučana u Župi.« *Dubrovnik* 21/6 (1978): 5-24.

¹¹ J. Lučić, *Prošlost dubrovačke Astoreje*: 54; J. Lučić, »Vlastela kao zemljovlasnici u okoliču Dubrovnika (Astoreji) (do 1366.godine).«: 77.

¹² *Libro rosso*, ser. 12 (Cathastichum), sv. 4 (Državni arhiv Dubrovnik, dalje DAD).

¹³ *Spis Comnition de liquidation Française, no. 11804. Canali, XII* (DAD).

¹⁴ Josip Lučić, »Prošlost Elafitskog otoka Šipana (do 1300. godine).« *Starohrvatska prosvjeta*, Serija III 10 (1968): 118.

¹⁵ N. Vekarić, *Pelješka naselja u 14. stoljeću*.

¹⁶ A. Kaznačić-Hrdalo, »Dioba i ubikacija dijelova Slanskog primorja u doba pripojenja Dubrovniku godine 1399.«: 17-47.

potomaka vršio funkciju diplomata i konzula, crkvenih dostojanstvenika, vijećnika te knezova. Svojim diplomatskim djelovanjem u službi Dubrovačke Republike rod Gozze nadalje je obilježio 14. stoljeće, kada je izravno sudjelovao u kupnji Velikog Rata (Pelješca) i Dubrovačkog primorja, te 1358. godine u stjecanju samostalnosti Republike. Po podacima iz Protokola zgrada Općine Grada Dubrovnika,¹⁷ sastavljenog 1837. godine, može se vidjeti da je u tom razdoblju u Gradu bilo šest obitelji Gozze sa slijedećim posjedima:

- Vladislav Gozze ima prizemlje kuće broj 376, koja tvori blok zgrada omeđen ulicama Od puča, Miha Pracata, Cvijete Zuzorić i Uska. Ono se sastojalo od magazina površine 83 m² i dvije prodavaonice, od kojih je jedna imala 123 m² a druga 43 m², što se sve iznajmljivalo. Iznad ovih prostorija nalazilo se kazalište;

- Orsat Gozze posjeduje kuću broj 738, koja tvori palaču smještenu između dva gradska trga, Gundulićeve i Bunićeve poljane. Ona je u prizemlju imala tri prodavaonice površine 54 m², 14 m² i 36 m² (iznad ove se nalazi terasa) i magazin od 29 m². Iznad se nalaze stambeni prostori površine 164 m² po etaži, na dva kata sa terasom, a što se sve iznajmljivalo;

- Luka Gozze vlasnik je kuće broj 763 i 764, koje se nalaze na istočnoj strani Restićeve ulice. Manja zgrada ima površinu od 65 m² po etaži i sastoji se od dva kata, dok veća ima tri kata s potkrovljem, površine 101 m² po etaži i kojoj je pripadao prostor površine 7 m² koji je služio kao deponij, septična jama ili klončina (*sterquilinio*);

- Marija Gozze posjeduje kuću broj 783, koja se nalazi u Pustijerni i čini istočni ugao spoja ulica od Pustijerne i Bandureve. Ona se sastojala od magazina u prizemlju i kuće na dva kata površine 68 m² po etaži, a što se sve iznajmljivalo;

- Melkior Gozze ima kuću broj 774 smještenu po sredini ulice braće Andrijića, koja je premošćenjem spojena s drugom stranom ulice. Ona se sastojala od tri kata, terase iznad ulice i kapelice koja je služila kao magazin.

- Obitelj Gozze Basegli vlasnik je prizemlja kuće broj 737, koja je smještena odmah sjeverno od katedrale, i koje se sastojalo od magazina površine 201 m² te prodavaonice od 137 m², što se sve iznajmljivalo.

---

¹⁷ Arhiv mapa za Dalmaciju, 1837.

Znatni broj članova ovog brojnog roda pripadao je od 15. do 18. stoljeća umjetničkim krugovima, književnicima, slikarima i pismoslikarima, no danas se među njima ističe filozof Nikola Vitov Gučetić, koji je svojim promišljanjima obilježio renesansnu misao Dubrovnika i Hrvatske u 16. stoljeću. Potomci roda Gozze i danas obitavaju u Dubrovniku.

U dosadašnjoj literaturi ova se palača nazivala po rodu Martinussio-Martinušić.¹⁸ Kako do danas nisu pronađeni arhivski zapisi kojima bi se moglo točno identificirati naručioca izgradnje te odrediti godina nastanka ove vrijedne zgrade, za pretpostaviti je da je ona nazvana ovim imenom samo po atribuciji kamenog grba. Temeljem iznesenih činjenica o istovjetnosti izgleda kamenih grbova, o gubljenju snage i značaja te nestajanju roda Martinussio u razdoblju renesanse, te o punoj vitalnosti i, rekli bismo, naponu snage roda Gozze u navedenom razdoblju, čini se vrlo vjerojatnim i razložnim da je palača u Ulici Sv. Josipa br.1 pripadala rodu Gozze. Tim više što su pojedini njezini ugledni članovi prožeti renesansnim promišljanjima i duhom antike, što se sve odrazilo u arhitekturi ove palače.

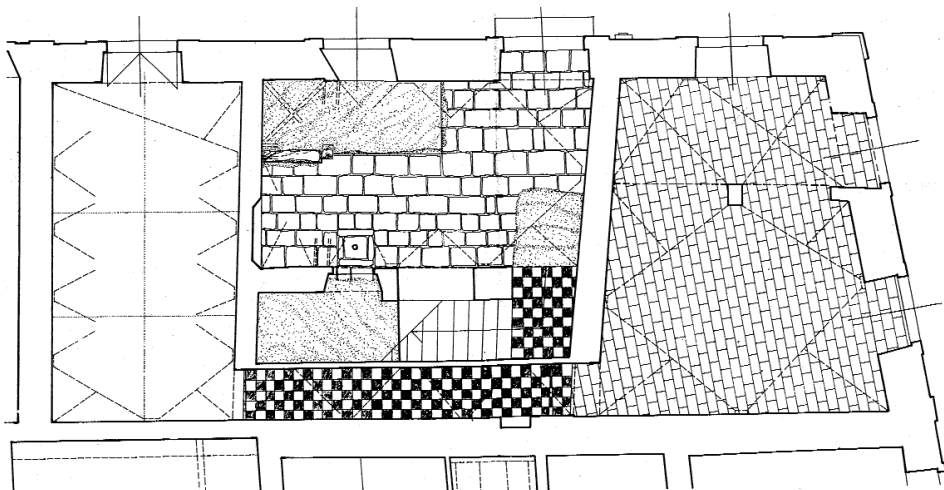
Izgled palače i preinake u kasnijim razdobljima

Palača svojim položajem tvori početak stambenog niza na istočnoj strani ulice Sv. Josipa, ima smjer pružanja sjever-jug, a njezin tlocrt pravokutnog je oblika. Sastoji se od prizemlja, dva kata i potkrovlja, a unutrašnji joj prostor ima trodijelnu podjelu. U prizemlju središnji prostor ima funkciju predvorja, a sjeverni i južni trgovine, koje su međusobno povezane hodnikom smještenim u začelju predvorja. Predvorje, kojem se prilazi iz ulice kroz reprezentativni portal zgrade, prekriveno je sedrenim svodom sa susvodnicama koje se oslanjaju na konzole u obliku korintskih kapitela. Tu se nalazi, u jugoistočnom kutu i bunarski otvor, a u sjeveroistočnom kutu smješteno je dvokrako stubište čiji je prostor podesta ukrašen dvama korintskim pilastri-
ma na koje se oslanja križno-rebrasti travej. Sjeverni prostor prizemlja ima trapezasti oblik, stubom je podijeljen na dva nejednaka dijela, a cjelokupna prostorija zasvođena je sedrenim svodom s asimetrično postavljenim i oblikovanim susvodnicama koje se oslanjaju na trokutasto ukrašene konzole.

---

¹⁸ Nada Grujić, »Reprezentativna stambena arhitektura.«, u: *Zlatno doba Dubrovnika*. Zagreb, 1987: 68, 311. Napominje se da je navedena literatura i jedina o ovoj palači te da je ovaj rad prvi povijesno-analički prinos poznavanju te reprezentativne građevine.

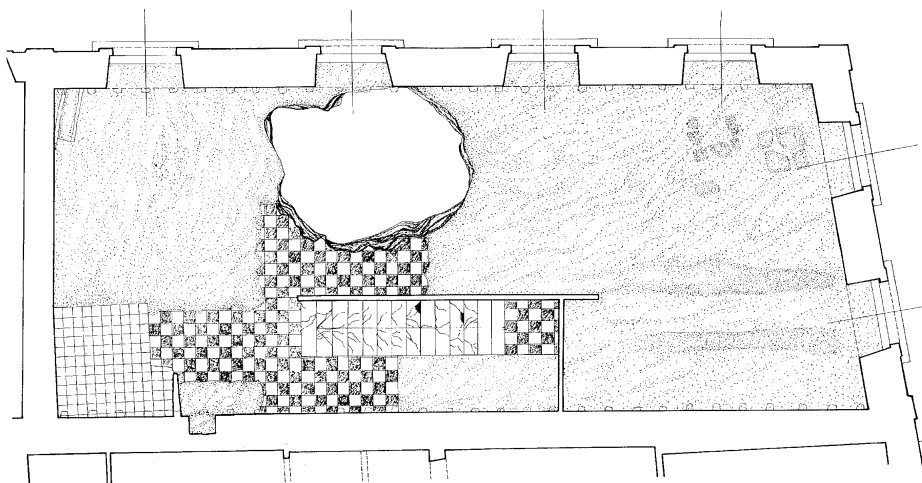
Njemu se pristupa kroz troja vrata, jedna zapadna te dvoja na sjeveru. Južni bočni prostor prizemlja pravokutnog je oblika, pristupa mu se s ulice Sv. Josipa kroz vrata na zapadnom zidu, a prekriva ga svod sa susvodnicama koje se oslanjaju na trokutasto ukrašene konzole. Hodnik koji povezuje ove lateralne prostorije tvori pregradnju jednog pravokutnog prostora kojemu se prilazilo iz predvorja i u koji je, osim njega, interpolirano stubište kojim se penje na kat (slika 5).

Slika 5. Tlocrt prizemlja

Podnica kata dijelom je opločena teraco pločama, dok je preostali dio ogoljen, a u tom dijelu zgrade preostao je samo jedan pregradni betonski zid smješten uz prostor stubišta. Kameni zidovi prekriveni su žbukom te sadrže konzole koje su nosile grednike katova. Zapadni zid raščlanjen je s četiri prozorske niše na svakom katu, a mansardni dio zida sadrži dva prozorska otvora. Sjeverni zid raščlanjen je s dvije prozorske niše na svakom katu, a među njima postoji kameni kvadratni profilirani okvir, najvjerojatnije zazidanih kamina. Po sredini drugoga kata istočnog zida nalazi se veliko pravokutno kameno pilo obrubljeno karakterističnom profilacijom, koje je imalo dvije police. Desno od njega postoji trag velikog otvora. Pri sredini prvog kata južnog zida postoje kameni okviri dvaju velikih pravokutnih otvora, koji vjerojatno tvore zazidane ormare, a zabatni vrh ovog zida raščlanjen je manjim prozorom, jednostavnim malim kamenim ormarom te po sredini dimnjakom ognjišta.

Svi ostali elementi palače, poput grednjaka i stropova, stubišta i pregradnih zidova sa dekoracijom, bespovratno su nestali u plamenu, ostavljajući samo mogućnost pretpostavljanja i nagađanja kako su izgledali (slika 6).

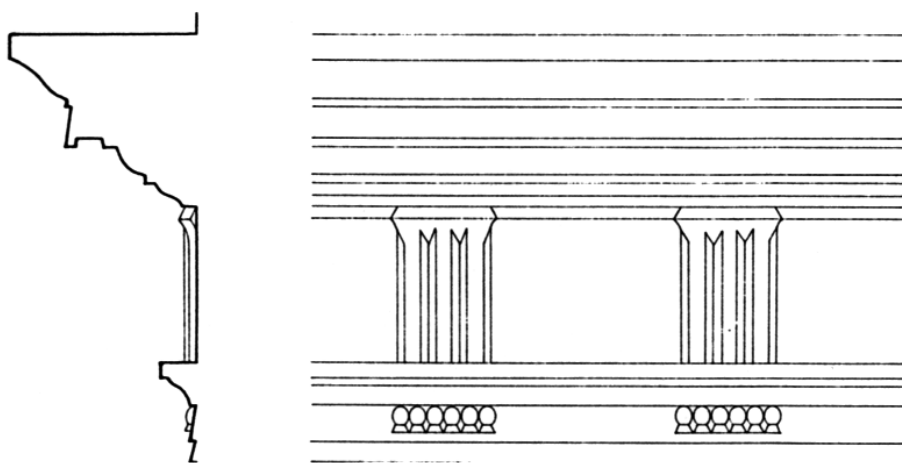

Slika 6. Tlocrt kata

Pročelja palače građena su većim kamenim, gotovo idealno obrađenim klesancima. Uspostavljena je trodijelna horizontalna podjela, nadasve naglašena dekorativnim vijencem smještenim na razmeđi prvog i drugog kata. Ukrašen je motivom triglifa i metopa te stepenasto profiliranim obrubima (slika 7). Takvu podjelu ističe i stepenasto profilirani krovni vijenac koji nose konzole ukrašene motivom prelomljenog lista. Na pročeljima postoji i vertikalna podjela, koja je uspostavljena aksijalnim rasporedom otvora te istaknutim ugaonim pilastrima. Počivaju na stepenasto profiliranim bazama te sežu do razine drugog kata, gdje im kapitelnu zonu tvori već opisani ukrasni vijenac. Drugi kat palače zasigurno je tvorio reprezentativni *piano nobile*, s obzirom da je to prostor koji je imao najviše svjetla, a što se na pročelju manifestira smještanjem kako dekorativnog vijenca tako i porodičnog grba postavljenog na samom uglu palače.

Glavno zapadno pročelje rastvoreno je otvorima vrata i prozora postavljenim u četiri osi. Na katovima su smješteni prozori, a u zoni prizemlja portal, dvoja vrata te jedan prozor. Vrata su ukrašena rubnim kontinuiranim profilacijama te imaju nadsvjetlo. Monumentalni portal uokviren je širokim kame-

nim okvirom koji je ukrašen stepenastom kontinuiranom profilacijom obliha i oštih bridova. Baze dovratnika završavaju dekorativnim elementom sastavljenim od složenog akantusovog lista trokutastog oblika, a portal završava više-

Slika 7. Razdjelni vijenac pročelja

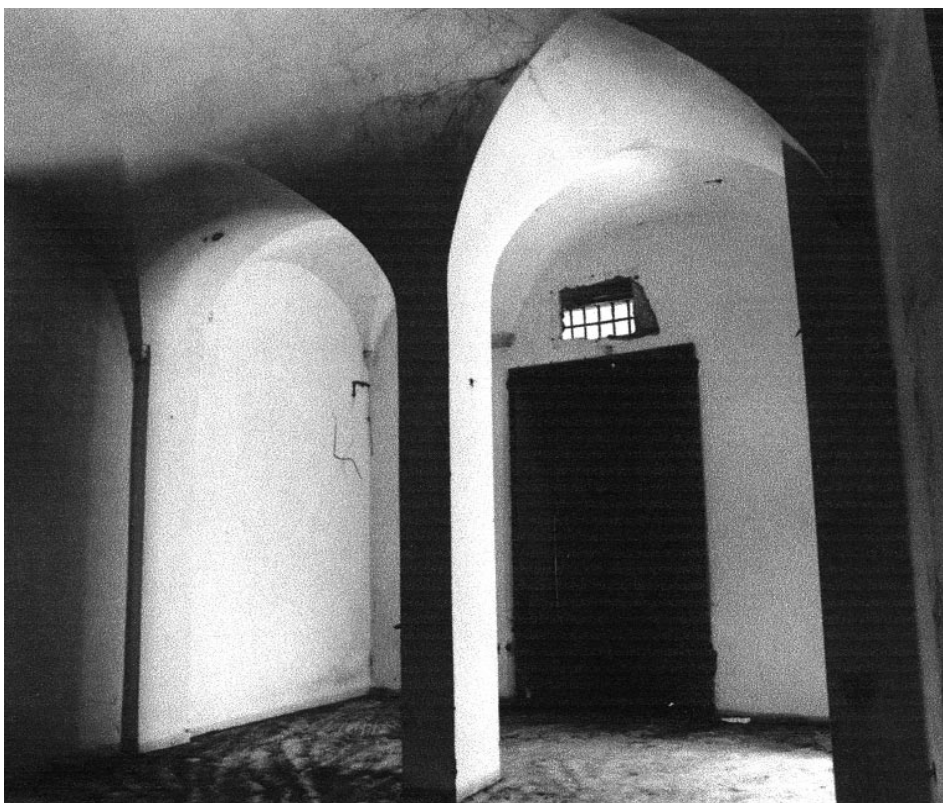
struko profiliranim vijencem. Prozor ima jaki kameni okvir koji je identično ukrašen kao i vrata. Na ovom pročelju nalaze se pri dnu i dva manja kamena maskerona - točka za izljev kišnice - s likom glave grifona grotesknog izraza. Svi prozorski otvori na ovoj palači identičnog su izgleda; imaju pravokutni oblik, obrubljuju ih profilacijama ukrašeni kameni okviri i završavaju vijencem.

Na sjevernom pročelju, u razini prizemlja, nalaze se dvojna vrata bez nadsvjetla, koja su ukrasom identična onima sa zapadnog pročelja. Njihova bjelina, izuzetno dobra ušćuvanost te neokrtnjenost i neispucanost, kao i postojanje tragova nekih pregradnji neposredno na pročelju iznad vrata, ukazuju da su obnovljena u zasad nepoznatoj godini, ali zasigurno u razdoblju 19/20. stoljeća.

Palaču je zastirao trostrešni krov drvene konstrukcije prekriven kupama kanalicama. U središnjem dijelu zapadnog pročelnog zida, iznad krovnog vijenca sazidana je mansarda s dva prozora, koja poput zidanog belvedera zaprema trećinu dužine krova.

Tijekom proteklih stopedeset godina na palači su vršene preinake te popravci. Tako je ulazno predvorje dobilo novo kameno opločenje te je uklo-njena kruna bunara, a njegov otvor prekriven kamenom poklopnicom. Prvot-no stubište, smješteno uz južni bočni zid ulaznog predvorja, srušeno je i sa-građeno novo uz začeljni zid. Tada dolazi i do pregradnje prostorije spremi-šta u predvorju prizemlja, koje zbog interpolacije stubišta poprima oblik hod-nika. Na katovima dolazi do zapunjavanja, tj. dokidanja kamina te probijanja dimnjaka na južnom zidu palače duž njegove cjelokupne visine. U tom raz-doblju dograđuje se i mansarda na zapadnom pročelju te se rade novi kameni okviri vrata na sjevernom pročelju, a tada su izvršeni i popravci kamenih okvi-
ra svih otvora prizemlja.

Radovima prije tridesetak godina sjeverni prostor trgovine znatno je obnov-ljen. Postavljeno je novo kameno opločenje poda od poliranih i manjih ploča

Slika 8. Pogled na dio sjeverne prostorije prizemlja sa stubom

te je probijen otvor u jugoistočnom kutu, kojim se ulazi u hodnik i prilazi južnoj prostoriji prizemlja. Zidovi su obloženi debelim slojem cementne žbuke, a dijelovi uz sjeverozapadna vrata konstruktivno su ojačani betonom. Ta je prostorija inače još ranije doživjela neke preinake, jer neizvorni arhitektonski element tvori stub, kao i nepravilnost susvodnica svoda (slika 8). Istraživanja su pokazala izvorni raspored prostorija trgovina, koji se sastojao od dvije sjeverne prostorije prizemlja, jedne manje na zapadu te one znatno veće na sjeveru. Recentnu intervenciju u južnoj prostoriji prizemlja tvori cementna glazura kojom je prekriven pod. Zasigurno je bilo dosta izmjena koje su izvršene na katovima palače, o čemu je svjedočio ostatak betonskog zida na prvom katu te tragovi keramičkih pločica kupaonice u njegovom jugoistočnom kutu, no nažalost, o tome se više ništa ne može reći pošto su agresivnim ratnim vjehom svi tragovi nepovratno nestali.

Stilske karakteristike i valorizacija

Analizom palače Gozze-Gučetić može se utvrditi da ona sadrži neke tradicionalne elemente vezane za dubrovačku gotičku arhitekturu te niz elemenata koji se odlikuju renesansnim stilskim obilježjem. To nije nikakva novina, jer je prožetost tih stilskih izričaja tako karakteristična za dubrovačku arhitekturu već u 15/16. stoljeću te se i naziva “mješovitim stilom”.¹⁹

Ono što tvori tradicionalne elemente gotičke arhitekture na ovoj palači jest trodijelna podijeljenost ukupne prostorne površine, i to na način da je središnji dio nešto veći, pa tvori prostor reprezentativnog ulaznog predvorja u prizemlju ili saloče na katovima, a da je sa strana po jedna prostorija. Zatim, to je smještanje reprezentativnog prostora, *piana nobile*, na vrh palače, tj. na drugi kat, s obzirom da je prozračan, s najviše svjetla i sunca te da je najviše moguće zaštićen od dnevne buke i vreve, pa stoga omogućuje intimnost druženja. Također, smještanje stubišta unutar perimetralnih zidova palače, i to uz bočni zid ulaznog predvorja, pa karakterističan oblik pročelnih vrata s nadsvjtlom te njihova ukrašenost uz unutrašnji rub jednostavnim oblim štapom, kao i oblik konzola krovnog vijenca koje podsjećaju na prelomljeni list papira, sve to karakterizira elemente gotičkog izričaja ove palače.

¹⁹ Cvito Fisković, »Dubrovački gotičko-renesansni stil.« *Republika* 7/1 (1951): 52, 7/3 (1951): 245; Cvito Fisković: »O vremenu i jedinstvenosti gradnje dubrovačke Divone.« *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji* 7 (1953): 33.

Znatno su prisutniji, a time i brojniji renesansni elementi palače, koji se prepoznaju u prostornom smještanju palače na sam ugao i sjecište vitalnih gradskih ulica, još jedinom preostalom mjestu na kojem može doći do izražaja prezentacija i isticanje palače, jer su već u ranijim razdobljima sve reprezentativne lokacije bile izgrađene.²⁰ Renesansa se očitava i u veličini zemljišne parcele koju je palača obuhvatila, koja je znatno veća od onih srednjovjekovnih, pa je očito da je izgradnja ove palače obuhvatila nekoliko ranijih čestica. Također, renesansu prepoznajemo u gabaritu, tj. volumenu palače, jer je ova prostranija i niža (dvokatnica), za razliku od gotičkih koje su bile uže i više. Novi stil se očituje u pravilnosti izgleda pročelja, u njegovoj elementarnoj čistoći i smirenosti, horizontalnoj podijeljenosti te u aksijalnosti otvora, u naglašavanju uglova palače pilastrima do razine drugog kata, u obliku i veličini prozorskih otvora kao i u njihovoj profilaciji. Nadalje, u obliku i ukrašenosti portala, u prisutnosti ukrasnih motiva tako karakterističnih za renesansni klasicizam,²¹ u izgledu, položaju i obradi kamenog grba smještenog na uglu podno drugog kata, obliku konzola koje nose svod ulaznog predvorja kao i u izgledu lezena stubišta, u profilaciji vanjskog ruba inače gotičkih vrata s nadsvjetlom, te u veličini pravokutnih kamenih klesanaca kojima je palača izgrađena, idealno obrađenih (zaglađenih i oštih rubova) te spajanih gotovo bez sljubnice.

Palača Gozze-Gučetić svojim se obilježjima i pojedinim elementima, kako arhitektonsko-prostornim tako i dekorativnim, može povezati s četiri palače u povijesnoj jezgri Dubrovnika: onom Frana Gundulića na sjecištu ulice Nikole Božidarevića s ulicom Između polača, palačom Sorkočević u ulici Cvijete Zuzorić br. 6, Stayevom palačom u ulici Između polača br. 9-11 te palačom Skočibuha-Bizzaro u Pustijerni. S Gundulićevom palačom povezuje je sam smještaj - na uglu dviju značajnih i prometnih ulica, kao i naglašavanje te ojačavanje uglova palače do razine drugog kata (bunjatom-pilastrom). Također im je zajednički ukrasni motiv razdjelnog vijenca prvog i drugog kata. Ukrašen je karakterističnim antičkim motivom (val - triglifi i metope) koji je kasnije postao klasični dekorativni element renesansne stambene arhitekture.²²

Palaču Sorkočević veže niz elemenata s palačom Gozze-Gučetić: uglovni položaj u prometnim ulicama, naglašenost uglova palače do razine drugog

²⁰ N. Grujić, »Reprezentativna stambena arhitektura.«: 65.

²¹ Nada Grujić, »Klasični rječnik stambene renesansne arhitekture Dubrovnika.« *Peristil* (1992-1993): 121.

²² N. Grujić, »Klasični rječnik stambene renesansne arhitekture Dubrovnika.«: 121.

kata, identični izgled vrata u prizemlju s nadsvjetlom te javljanje antičkog dekorativnog motiva triglifa i metopa (friz portala - vijenac između prvog i drugog kata). Ova palača ima na isti način organizirano ulazno predvorje te prilaz višim katovima. Naime, i ovdje je desno od ulaza smješteno dvokrako kameno stubište koje se uspinje uz bočni zid predvorja, a nasuprot portalu pregradni zid s vratima koja vode u spremište.

Spona palače Gozze-Gučetić s palačom Stay pronalazi se u zoni prizemlja. Postoje identična vrata s nadsvjetlom, kako u dimenzijama i obliku tako i u dekoraciji, koja vode u prostore trgovina i spremišta.

Osim naglašenosti uglova palače do razine drugog kata, razdjelnog vijenca prvog i drugog kata koji je ukrašen motivom antičkog porijekla (kanelirani uzorak - triglifi i metope) kao i friz portala s motivom triglifa i metopa, bitni element koji povezuje palaču Skočibuha-Bizzaro s palačom Gozze-Gučetić jest prostorni raspored te izgled ostavinskog prostora ulaznog predvorja. Naime, i palača Skočibuha-Bizzaro ima trodijelnu prostornu organizaciju prizemlja, koje je identično koncipirano kao kod palače Gozze-Gučetić, što znači da središnji prostor ima funkciju ulaznog predvorja, dok pobočne prostorije služe kao spremišta. U ulaznom predvorju nasuprot portalu nalazi se zid s vratima i prozorom koji služe za ulaz, osvjetljavanje te ozračivanje prostorije koja ima funkciju ostave. Istražnim radovima na palači Gozze-Gučetić ustanovljeno je da je istočni zid ulaznog predvorja znatno narušen interpolacijom stubišta, ali uz njegov južni kut se još ušćuvao trag prozora s okvirom, a istražni radovi dokazali su i postojanje vrata.

Ono što tvori zajedničku karakteristiku svih ovih palača jest vrhunska kvaliteta gradnje, obrade kamena te vrsnoća klesarskog umijeća kojim su izrađeni dekorativni elementi.

Slijedom svega iznesenog može se ustvrditi da palača Gozze-Gučetić pripada dubrovačkoj reprezentativnoj renesansnoj stambenoj arhitekturi izuzetne vrijednosti koja u sebi sadrži i elemente renesansnog klasicizma. Stoga se njezina izgradnja može datirati u drugu polovicu ili sam kraj 16. stoljeća.

Pristup sanaciji i obnovi

Izuzetna arhitektonska vrijednost palače Gozze-Gučetić te njezino sveukupno stanje nakon ratne destrukcije, kao i izloženost daljnjem i ubrzanom propadanju, nakon što je bila izvrnuta izravnoj eroziji od kiše, sunca i koro-

va, iziskivali su krajnju hitnost njezine obnove. Tim prije što nije bila obuhvaćena privremenim zaštitnim radovima kojima bi se spriječio prodor vode i vlage u zidove te svodove prizemlja.

Nadasve je bilo potrebno, prije početka bilo kakve obnove, nužno izvršiti istražne radove kako bi se u cijelosti sagledali i riješili neki njezini dotad nedovoljno poznati prostorni i oblikovni elementi, kao i geomehanička svojstva cjelokupnog zida i temelja palače. To stoga što je palača i prije bila oštećena potresima, što se u njezinoj neposrednoj blizini nalazi puč, te što je bila izložena kataklizmičkom opožarenju i temperaturi. Bez rezultata ovih istraživanja nije se moglo utvrditi stanje očuvane konstrukcije, a time ni izraditi projekt građevinske i statičke sanacije. Izrađen je prvo konzervatorski elaborat, kojim su utvrđene preliminarnе konzervatorske smjernice za obnovu palače sa detaljnim planom konzervatorsko-arheoloških istraživanja,²³ a zatim se prišlo istraživanjima.

Osnovni pristup obnovi palače temeljio se na metodologiji utvrđenoj tzv. Akcijskim planom, odnosno na sastanku eksperata iz travnja 1992. godine. Također se temeljio na krajnjem poštivanju spomeničkog integriteta, tj. punoj valorizaciji svakog postojećeg elementa ovog značajnog dubrovačkog renesansnog zdanja. Tako je naznačeno da je pri planiranju konstruktivne sanacije palače potrebno poštovati izvorne konstruktivne elemente, a što znači izradu tradicionalnih drvenih međukatnih konstrukcija te one trostrešnog krovništа, a pri planiranju prostorne organizacije palače nužno je potrebno zadržati izvornu trodijelnu podjelu kroz sve etaže, osim prostora prizemlja i potkrovlja. Određena je rekonstrukcija izvornih prostornih i oblikovnih elemenata koji su kasnijim adaptacijama interijera negirani, poput stubišta i prizemnih prostorija, ili su u ratnom požaru oštećeni, poput elemenata arhitektonske kamene plastike. Istaknuta je potreba restauracije ukrasne arhitektonske plastike, koristeći pri tom izvorni kamen i obradu, krajnje čuvajući pri tom izvorne strukture. Također je ukazano na potrebu povrata izvornog izgledа krovništа ukinućem mansarde i zidnih povišenja nad krovnim vijencem te povrat dimnjaka na izvorna mjesta.

Ispitivanje stanja požarom oštećenih zidova palače izvršila je specijali-

---

²³ Dubrovačko povjerenstvo tadašnje *Državne uprave za zaštitu kulturne i prirodne baštine* izradilo je u srpnju 1996. preliminarni konzervatorski elaborat kojim su određene načelne smjernice za obnovu palače Gučetić/Martinušić, a čiji su autori Patricija Veramenta-Paviša, Zvezdana Tolja, Sanja Radović, Zvonimir Franić i Miljenko Mojaš.

zirana ustanova *Ser. Co. Tec.* iz Trsta na čelu sa dr. Dariom Almesbergerom, koja je elaborirala kvalitetu ziđa i njihovu otpornost. *Zavod za tehničku mehaniku Građevinskog fakulteta* iz Zagreba također je ispitao postojeće stanje konstrukcije palače te izvršio njezinu seizmičku analizu.²⁴

Istraživanje palače Gozze-Gučetić obuhvatilo je zaštitna arheološka i konzervatorska istraživanja te sondiranje ziđa prizemlja i dijela kata na onim površinama gdje je mort u potpunosti ili dijelom očuvan kako bi se utvrdili slojevi morta i naliča ziđa te kamene plastike.²⁵

Rezultati istraživanja i smjernice za obnovu

Prizemlje palače

Ulazni prostor u palaču bio je opločen kvadratnim kamenim pločama slaganim na redove dimenzija 40 cm x slobodno, koje su tu postavljene tijekom 19. stoljeća. Nakon što su uklonjene, u sloju zemljanog nasipa i u nasutom prostoru recentnog interpoliranog stubišta predvorja pronađeno je niz kamenih, bogato profiliranih fragmenata, koji su očito ostaci reprezentativnih okvira vrata prostorija ove palače (slika 9). Također je pronađen jedan fragment plitko stepenasto profiliranog stropnog vijenca izrađen u štuko tehnici, koji potječe s katova palače. Nakon uklanjanja ploča poda u jugozapadnom dijelu pronađen je ostatak prve stube izvornog reprezentativnog dvokrakog stubišta te trag uske bijele kamene trake - obrubnice nekadašnjeg stubišta koja je bila široka 12 cm. Uz sami južni zid tog dijela predvorja pronađeno je dvanaest kamenih ploča od bokeljskog crvenog kamena, dimenzija 28 x 28 cm, postavljenih u dva reda, koje tvore fragmentarno opločenje u sekundarnoj funkciji, no zasigurno svjedoče da je predvorje palače prvotno bilo opločeno crvenobijelim kamenim dijagonalno postavljenim pločama. U zapadnom dijelu pred-

---

²⁴ Sva stručna dokumentacija vezana za istraživanje i obnovu palače pohranjena je u *Zavodu za obnovu Dubrovnika*.

²⁵ Istraživanja su od 23. travnja do 19. svibnja 1997. godine obuhvatila konzervatorsko-restauratorski segment, a nastavilo se sa zaštitnim arheološkim istraživanjima koja su trajala do 31. srpnja. Zavod za obnovu Dubrovnika je, kao investitor, na tim poslovima angažirao poduzeće *Vulix* iz Dubrovnika, a radove su vodili članovi dubrovačkog Konzervatorskog odjela Uprave za zaštitu kulture i prirodne baštine Ministarstva kulture Patricija Veramenta-Paviša (konzervatorsko istraživanje) i Ivica Žile (arheološko zaštitno istraživanje). Poslove su građevinski nadzirali Ivanka Jemo i Maja Polzer u ime investitora, te Ivana Vekarić u ime izvođača.

vorja, po skidanju kamenog opločenja ukazao se svod cisterne. Iznutra je ožbukana crvenkastim hidrauličnim mortom, a njezina izvorna funkcija recentno je negirana kako kamenim kanalizacijskim kanalom susjedne zgrade tako i nasipavanjem otpadnim građevinskim materijalom. Arheološkim istraživanjem²⁶ prostora predvorja koji nije zauzela cisterna pronađene su zidane strukture koje su negirane izgradnjom renesansne palače, odnosno recentnijim građevinskim zahvatima. Neposredno uz sjeverni zid predvorja pronađen je ostatak zida smjera pružanja istok-zapad, koji je na zapadnom dijelu negiran temeljnim zidom palače, a na istočnom je superponiran razdjelnim zidom dvoćelijskog prostora, što sve ukazuje da je izgrađen prije palače te inkorporiran u cisternu. Između dva paralelna zida pronađen je još jedan neznatni ostatak ranije zidane strukture (slika 10).

Nakon što se uklonilo recentno stubište i njegova cjelokupna konstrukcija u sjeveroistočnom kutu predvorja, na njegovom sjevernom zidu, točno u produžetku postojećeg zida smjera pružanja sjever - jug pronađen je pri podu trag zida istog smjera pružanja i sa očuvanim dijelovima izvorne vapnene žbuke. U njegovom daljnjem produžetku prema zapadu pronađen je pri arheološkom istraživanju kameni prag, a što sve svjedoči da su upravo tu postojala vrata koja su vodila u začeljnu prostoriju predvorja - ostavu. Ta vrata, zajedno s danas očuvanim tragom prozora (slika 11), upravo tvore karakteristične elemente svih ostava dubrovačkih reprezentativnih renesansnih palača poput one obitelji Stay u Ulici od polača te palače Bizzaro u Pustijerni.

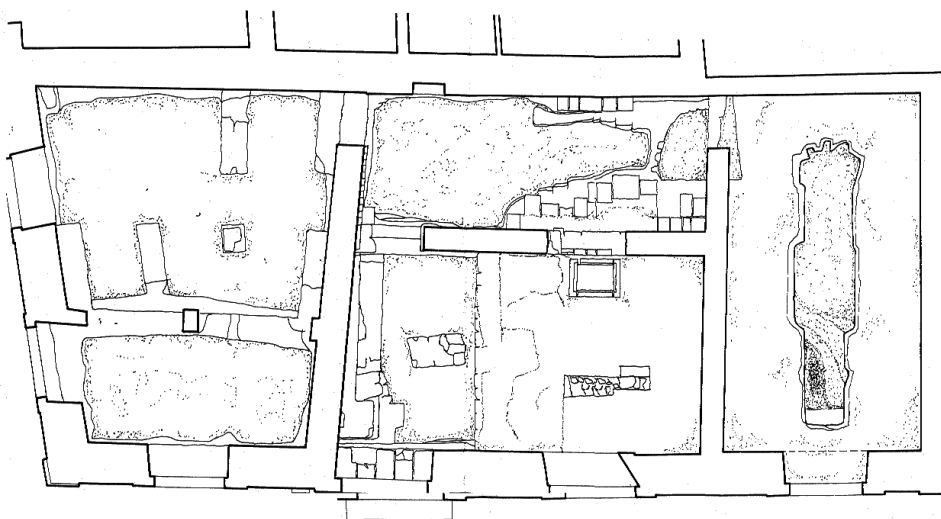
U prostoru predvorja napravljene su tri restauratorske sonde. Dvije su bile postavljene na renesansnoj konzoli svoda sjevernog zida. Raslojavanjem se spoznalo da je vapnene građe, tj. da je izrađena od štuko smjese na kojoj se pokazalo više slojeva vapnene bijele boje. Ta je boja, zbog intenzivnog utjecaja vlage i kiše, potamnila i dobila svijetlosivu boju. Treća sonda smještena je na južnom zidu predvorja i opisuje kamenu strukturu sa dva sloja vapnene žbuke, sive i bijele, koja je zaglađena i mjestimično natučena. Siva vapnena žbuka sastoji se od sivog pijeska sa mjestimičnim većim granulama vapna. Raslojavanjem naliča na žbuci pojavio se bijeli vapneni sloj, koji se nastavlja sa zagasitim tonom crvene vapnene boje u visini do 120 cm. od poda, a zatim slijedi svijetlosivi i tamnije sivi sloj naliča.

---

²⁶ Rezultate zaštitnih arheoloških istraživanja u palači Gozze-Gučetić objavio je Ivica Žile u *Obavijestima Hrvatskog arheološkog društva* 29/3 (rujan-prosinac, 1997).

Slika 9. Dio pronađenih fragmenata arhitektonske kamene plastike

Slika 10. Prikaz arheoloških nalaza

Prostor začeljne prostorije predvorja - ostave - pregradnjama je u 19. stoljeću u potpunosti izgubio svoj izvoran izgled i funkciju. U njegovom većem dijelu tada je interpolirano dvokrako stubište koje je počivalo na dvostruko lučnoj ciglenoj konstrukciji. Kamene stube imale su isti oblik kao i izvorne,

tj. njihov vrh bio je ukrašen profilacijom manjeg denta i poluštapa. Preostali manji prostor ispod stubišta bio je zapunjen nasipom od školja, komada sedre i kamenih fragmenata arhitektonske plastike, dok je veći služio kao spremište. Preostali prostor ostave dobio je funkciju hodnika koji je povezivao sjevernu i južnu lateralnu prostoriju prizemlja palače. Uklanjanjem stubišta, pri sredini unutašnje strane zapadnog zida ostave pronađena je izvorna konzola s petom nekadašnjeg svoda, a koja je identična onim izvornim i očuva-

Slika 11. Trag prozora na istočnom zidu predvorja

nim na istočnom zidu ostave i koje se sastoje od pravokutnog trostruko profiliranog vrha i donjeg trokutastog dijela s kuglicom. Razlaganjem interpoliranog stubišta otkrivena je izvorna renesansna dvočelijska artikulacija središnjeg prizemnog dijela palače s kamenim pragom vrata kojima se pristupalo u začelju ostavu. Arheološko istraživanje iznjedrilo je također u dubljem sloju kameno opločenje koje je bilo postavljeno poviše djelomično očuvanog nadsvodenog kanalizacionog kanala, a koji zauzimaju čitav prostor začeljne prostorije predvorja. S obzirom na njihovu kotu (55 cm niže od praga portala palače) može ih se tumačiti kao preostatak ostatka nekadašnjeg prilaza u srednjovjekovni blok, koji se tu nalazio u romaničko-gotičkom razdoblju.

Južna prostorija prizemlja doživjela je najmanje preinake i jedina intervencija zbila se tijekom 19. stoljeća, kada je u sjeveroistočnom kutu zid perforiran užim probojem kako bi se uskim hodnikom ostvarilo povezivanje sa sjevernom prostorijom prizemlja. Nakon uklanjanja recentne betonske podnice pronađen je nadsvođeni prostor - cisterna, smjera pružanja istok-zapad, dubine nešto više od dva metra i ožbukana hidrauličkim mortom ružičaste boje, kojoj je naknadno čitavom dužinom uništeno tjeme. Od tada je također poslužila i kao deponij otpadnog građevinskog materijala. Lučnim otvorom na sjevernoj stijenci, naknadno zazidanim, bila je povezana s cisternom u predvorju.

Sjeverni prostor prizemlja palače zadobio je svoj oblik reklo bi se tijekom 19. stoljeća. Sondiranjem ležena i stuba te konzola svoda u zapadnom dijelu prostora utvrđeno je da su ti arhitektonski elementi naknadno napravljeni, jer su prigrađeni i završno oblikovani ciglom. Uklanjanjem recentnog kamenog popločenja otkriveni su u tom dijelu ostaci pregradnog zida smjera pružanja sjever - jug, koji je izvorno dijelio jedinstveni sjeverni prostor u dva međusobno nepovezana dijela: manji - zapadni i veći - istočni. Njegovi ostaci pronađeni su u osi istočne stijenke niže zapadnih vrata sjevernog pročelja. Dodatnu potvrdu ove činjenice tvori i različiti sustav svodova kojima je prekriven ovaj dio prizemlja palače, s obzirom da njegov zapadni dio prekriva križni svod, a istočni dio konzolni svod sa susvodnicama. Adaptacijom prostorija tijekom 19. stoljeća uklonjen je cjelokupni pregradni zid, a njegovu statičku ulogu preuzeo je tada sazidani stub. Također je utvrđeno da je razina poda manje, zapadne prostorije bila niža za oko 20 cm od zatečene. U nju se ulazilo kroz izvorna vrata s nadsvijetlom, smještena na zapadnom pročelju palače u Ulici Svetog Josipa.

Arheološkim istraživanjem sjeverne prostorije prizemlja, u njezinom istočnom dijelu pronađeni su ostaci zida pravokutnog ili kvadratičnog tlocrta, za koje je komparativnom analizom utvrđeno da su nekad tvorili gospodarski prostor, smješten na razini nižoj od današnje za oko 50 cm. Također se utvrdilo da je tijekom 19. stoljeća u jugoistočnom kutu ovog prostora izvršen proboj zida radi uspostavljanja direktne komunikacije putem uskog hodnika s južnom prostorijom prizemlja. Sondiranjem sjevernog zida prostorije utvrđeno je da su današnja zapadna vrata sjevernog pročelja recentna, jer je niša vrata naknadno ukopana u zid. Je li se zbog simetričnosti kompozicije pročelja nekada na tom mjestu nalazio nekakav prozor, danas to više nije moguće utvrditi, jer je naknadno postavljanje vrata poništilo sve eventualno postojeće tragove. Druga, istočna vrata sjevernog pročelja, iako oblikom identična

ovim recentnima, po svom položaju i dimenzijama su izvorna, a na što ukazuje i pripadajuća im pravilno građena niša te položaj konzola svoda. Sa sigurnošću se može ustvrditi da su vanjski kameni okviri vrata sjevernog pročelja tijekom 19. stoljeća u potpunosti iznova napravljeni, ponavljajući do perfekcije izvorni oblik i obradu kamena.

U sjevernom prostoru prizemlja napravljene su četiri restauratorske sonde koje su trebale definirati slojeve naliča i žbuke. Samo je jedna, napravljena na sjevernom zidu prostora uz lučni nadvoj istočnih vrata, pokazala povijesni vapneni sloj žbuke u debljini od 2,5 - 3 cm. Raslojavanjem naliča pronašlo se više slojeva vapnene boje i to: bijela, ružičasta, bijela, svijetlosiva, tamnosiva i oker.

Katovi palače

Na sjevernom zidu, po njegovoj sredini, uklonjena je kamena zapuna dva-ju kamina smještenih jedan iznad drugoga, tj. na svakoj razini kata po jedan. Sastojala se dobrim dijelom od klesanaca, čija je bočna ili stražnja (tj. nevidljiva) strana bila jednostavno ili višestruko profilirana. Spajanjem tih elemenata zaključilo se da tvore fragmente nekadašnjih stuba te bogato profiliranih kamenih okvira vrata palače, reklo bi se *piana nobile*. Unutrašnjost kamina u potpunosti je očuvana; dno je opločeno dijagonalno postavljenim tavelama, dok su im strane građene ciglom i ožbukane, a začeljni zid ožbukanim kamenom. Sa sigurnošću se može ustvrditi da su kamini zapunjeni tijekom 19. stoljeća, kada je u palači izvršeno znatno preoblikovanje i preuređenje prostori-ja (slika 12).

Na zapadnom zidu palače, na jednoj od prozorskih niša izvršeno je ispitivanje slojeva naliča i žbuke. Pronađena su dva sloja žbuke od kojih prvi tvori vapnenu sivu žbuku, a drugi sloj bijelu, vapnenu, zaglađenu i mjestimično natučenu žbuku. Raslojavanjem naliča pokazalo se više slojeva isključivo bijele vapnene boje.

Na sredini južnog zida nalazile su se dvije zapunjene površine: na onoj lijevoj, uokvirenoj debelim kamenim presječenim gredama, uklonila se djelomično po vertikali kamena ispuna, koja se sastojala od dosta nepravilnih, rustično obrađenih klesanaca, povezanih izuzetno tvrdim mortom (slika 13). Utvrdilo se da je riječ o prvotnom zidnom ormaru - niši, dimenzija 100 x 100 x 38 cm, čija se fina vapnena žbuka očuvala u tragovima, uglavnom u kutovi-

Slika 12. Kamini na sjevernom zidu

Slika 13. Pogled na južni zid palače sa zidnim ormarima i ognjištem

ma i spojevima. Sam njegov vrh nije se sačuvao, jer je pri recentnoj interpolaciji željezne odvodne cijevi srušen. Po izuzetnoj čvrstoći morta zasigurno se može ustvrditi da je ormar zapunjen dosta rano, reklo bi se do 18. stoljeća. Pri uklanjanju kamene ispune utvrdilo se da je cjelokupni južni kameni zid palače debeo 51 cm (dubrovački lakat), te da leđa ormara, tj. njegovu debljinu, tvori samo jedan klesanac.

Pri sredini zida smještena je druga zapunjena površina oivičena jednostavnim tankim nejednakim kamenim gredama sekundarne namjene. Pošto je uklonjena zapuna, koja se sastojala od kamenih kvadera, ukazao se zidni ormar dimenzija 84 x 154 x 36 cm, čija se bijela vapnena žbuka u potpunosti očuvala. Očuvani su i utori za dvije police, koje su se nalazile na visini od 49 i 98 cm od dna. Po svojoj građi, obliku i položaju ovaj zidni ormar može se datirati u 19. stoljeće.

Pri jugozapanom dijelu zida otvoreno je ciglom zapunjeno malo ognjište s dimnjakom, koje je tu interpolirano tijekom 19. stoljeća.

Na razini prvog kata istočnog zida otvorena je mala uska niša, smještena u jugoistočnom dijelu neposredno uz pod, koja je bila zapunjena ciglom. Ustanovilo se da predstavlja krajnje simplificirani nužnik iz 19. stoljeća, a takav identični nužnik postoji u susjednoj južnoj zgradi na razini podesta stubišta.

Na drugom katu ovog zida palače otvorena je vertikalna zidna sonda neposredno uz veliko reprezentativno kameno pilo (slika 14), gdje je postojala kamena zapuna velikog otvora sa sedrenim lučnim nadvojem. Ona je pokazala da je to nekada bio prozor, identičan po obliku, elementima i dimenzijama onima na prvom katu, a jedino se razlikuje po dubini, jer je istočni zid palače tanji od onih na sjeveru i zapadu. U prozorskoj niši očuvana je izvorna vapnena žbuka. Ovaj prozor bio je u funkciji sve do momenta izgradnje susjedne istočne zgrade, koja se svojim začeljem naslonila na palaču i svojom visinom dopire do polovice drugog kata palače Gozze-Gučetić. Ova kuća je do danas očuvala svoje izvorne izrazite i dosta bogate renesansne karakteristike, ali se nije očuvao grb obitelji koja joj je bila vlasnik. No, očito je da je zatvaranje ovog itekako potrebnog i važnog prozora palače Gozze-Gučetić izvršeno uz punu suglasnost njezinog vlasnika, pa je vrlo lako moguće da je obitelj Gozze-Gučetić bila posjednik i ove susjedne istočne zgrade.

Veći dio poda prvoga kata, koji leži na sustavu svodova, bio je bez opločenja ili prekriven recentnim teraco pločicama. Kada su one dijelom uklonje-

ne, pronađen je trag izvornog opločenja, i to na prostoru nekadašnje saloče, tj. uz istočni zid kod niše nužnika. Ono se sastojalo od dijagonalno postavljenih tavela dimenzija 30 x 30 cm. Pri interpolaciji nužnika u 19. stoljeću dio poda uz njega opločen je tavelama dimenzija 20 x 20 cm, a dio poda koji se nalazi u jugoistočnom kutu kata pokazao je karakterističnu podnicu od nabo-

Slika 14. Kameno pilo sa istočnog zida palače

ja (*batude*) vapnenog hidrauličkog morta blijedoružičaste boje. Ovaj mort bio je još obojen tonom tamnocrvene (pompeanska crvena, *rosso antico*) boje. Na dijelu ovog prostora, tj. ondje gdje je nekada završavalo izvorno stubište kojim se uspinjalo iz predvorja palače na kat, pronađena su ležišta završnih dviju stuba. Ona ukazuju da su ove stube bile trokutastog presjeka, tj.

da nisu bile pune. Također je pronađen trag tanjeg pregradnog zida postavljenog uz stubište na južnoj strani, koji je zasigurno bio u funkciji sljedećeg kraka drvenog stubišta koje je vodilo na drugi kat. U jugozapadnom kutu poda pronađen je izvorni dio kamenog kanala kvadratnog presjeka, dimenzija 111 x 36 cm, s tim da kanal još 40 cm, ide u debljinu zida palače kako bi se spojio na centralni vertikalni odvodni kanal. Postavljen je u smjesu hidrauličkog morta ružičaste boje, a na bočnim stranama ožbukano je izrazito čvrstim mortom. Vjerojatno je služio za odvodnju vode s nekog zidnog umivaonika.

Pri razradi konzervatorskih smjernica za obnovu ove nekad reprezentativne dubrovačke renesansne palače osnovno načelo temeljilo se na činjenici da je neophodno i nužno potrebno, bez obzira na moguće zahtjeve suvremenog obitavanja, zadržati njene osnovne izvorne karakteristike. Vezano za promjene izgleda prizemlja sjevernog pročelja palače, koja su se zbila tijekom 19. stoljeća kada je, osim ugradnje novih kamenih okvira, dobilo još jedna vrata, kako nije došlo do spoznaje o njegovom izvornom izgledu, utvrđeno je da ga je potrebno zadržati u postojećem obliku. Pri rekonstrukciji palače potrebno je koristiti tradicionalne materijale i tehnike građenja, nadalje obrade kamena. Novom oblikovanju unutrašnje i vanjske drvenine potrebno je posvetiti punu pozornost i pri tom koristiti tradicionalne elemente i oblike vrata (dvokrilna s četiri profilirane uklade) i prozora (sa unutrašnjim drvenim zaslonima - *škurama*).

Nalazi zaštitnog arheološkog istraživanja iznjedrili su ostatke romaničko-gotičke stambene arhitekture, mali urbanistički segment Grada toga razdoblja. Očuvane povijesne strukture koje su prethodile palači zatrpane su, a pri izvedbi konstruktivno-statičkih ojačanja traženo je da ih se nužno u potpunosti očuva.

Pri obnovi ulaznog predvorja, koje je pretrpilo značajne izmjene tijekom 19. stoljeća, pošlo se od činjenice da mu se temeljem nalaza vrati izvorni izgled. Istaknuta je nužnost ponovnog uspostavljanja stubišta na južnom bočnom zidu predvorja, vraćajući mu pri tom sve one vidljive elemente koje je imalo: oblik i broj stuba te travej nad podestom s profiliranim obrubnicama, kao i njegov stup, ukrasom identičan lezeni stubišta. Svim narušenim dijelovima zida koji su bili zapunjeni ciglom ili betonom potrebno je vratiti izvornu kamenu strukturu, te ih potom ožbukati vapnenim mortom i obojiti temeljem nalaza restauratorskih sondi. Pri oblikovanju otvora vrata i prozora ostave na istočnom zidu predvorja ukazano je na nužnost primjene rekonstrukcije obli-

ka, sve temeljeno na nalazima, vraćajući im pri tom izvorne dimenzije, oblik i profilacijsku dekoraciju. Predviđeno je da se podnica predvorja i podesta oploči dijagonalno postavljenim crveno-bijelim kamenim pločama dimenzije 28 x 28 cm, koje će na spojevima sa zidom biti obrubljene crvenim kamenim pojasnicama, te sa označivanjem mjesta gdje je stajala bunarska kruna. Ukazano je na nužnost konzervatorskog pristupa očuvanja polukružnog kasnogotičkog grba obitelji Gozze-Gučetić, koji se nalazio uzidan u južni zid predvorja i za koji je određeno da se krajnje pažljivo izvadi te pohrani do njegove restauracije, a kako bi se vratio na svoje izvorno mjesto. Zasigurno će biti potrebno posebnu pozornost posvetiti pronalasku izvorne lokacije grba, no čini se da je ona bila nad ulazom renesansne palače u Ulici Nikole Božidarevića br. 3, gdje iznad reprezentativnog gotičko-renesansnog portala postoje tragovi *lunete*.²⁷

Konzervatorskim smjernicama ukazano je na nužnost vraćanja izvornog izgleda prostoru ostave, a koji je bio drastično narušen. Prvenstveno se to odnosi na gabarit prostorije te rekonstrukciju svoda, a za što postoje svi elementi, jer su na zidovima većim dijelom očuvane konzole sa stopama svoda, dok je dio njih pronađen pri arheološkom zaštitnom istraživanju. Određeno je da se pod ostave poploči kamenim pločama dimenzije 40 x slobodno.

Građevinskim intervencijama tijekom 19. stoljeća izvorna dispozicija sjevernog dijela prizemlja značajno je narušena činom kojim su dvije prostorije spojene u jednu. Temeljem nalaza određeno je da se rekonstruira izvorni prostorni raspored sa ulazima iz Ulice Sv. Josipa i kroz istočna vrata na sjevernom pročelju zgrade, dok se današnjim zapadnim, recentnim vratima može dati funkcija izloga. Određeno je i zapunjanje otvora u jugoistočnom kutu prostora te opločenje poda kamenom. Ove potonje odredbe određene su i za obnovu južne prostorije prizemlja.

Kako je cjelokupni prostor katova i potkrovlja izgorio za vrijeme agresije na dan Sv. Nikole 1991., ukazana je nužnost rekonstrukcije tog dijela palače. Određeno je ponovno uspostavljanje trodijelne prostorne podjele te drvenog međukatnog konstrukcijskog sustava koji počiva na kamenim konzolama, vjenčanici i gredama. Kamene konzole trebalo je ponovno izraditi u izvornom obliku, a temeljem onih djelomično očuvanih. Također je određeno da

---

²⁷ *Dubrovnik - Ulica od puča 11*, konzervatorski elaborat Glavnog povjerenstva u Splitu Državne uprave za zaštitu kulturne i prirodne baštine, 1996: 11.

se na izvornom mjestu uz južni zid centralne prostorije - saloče ponovno uspostavi jednokrako drveno stubište koje je vodilo na drugi kat i u potkrovlje. Za opločenje podova saloča određene su dijagonalno postavljene tavele dimenzija 30 x 30 cm sa obrubicama uz zidove, a u bočnim prostorijama postavljaju drvenih podova. Konzervatorskim smjernicama je određeno da se sav pronađeni i očuvani kameni namještaj palače poput kamina, zidnih ormara-niša i pila restaurira te prezentira.

Oblikovanje prostora potkrovlja prepušteno je potrebama buduće funkcije uz uvjet da se ostaci starog ognjišta i niše, koja je možda bila nužnik, obnove i prezentiraju.

Idejni prijedlog konstruktivne sanacije palače, koji je izradio *Zavod za tehničku mehaniku Građevinskog fakulteta Sveučilišta iz Zagreba*, utvrdio je nužno ojačavanje postojeće konstrukcije na način da se ne naruši njezino izvorno stanje, a da se podigne njezina seizmička otpornost do 8,5E MCS. Idejni projekt, a potom glavni projekt sanacije palače izradio je 1998. godine *Građevno-projektzni zavod iz Rijeke*, čiji autor je Vladimir Grubešić, dipl. ing. arh. Pošto je Stručno-savjetodavna komisija za obnovu Dubrovnika prihvatila navedene stručne dokumentacije, projekt je ušao u zakonski postupak ishođenja građevinske dozvole.²⁸ Putem Ministarstva obnove i razvitka organizirana je obnova palače na način da su ugovoreni osnovni građevinski radovi, dok su završni radovi prepušteni organizaciji i financiranju samih stanara palače. S radovima se započelo 1. srpnja 1998. godine, kada je izvođač *Srd d.d.* iz Dubrovnika uveden u posao i koji vrši samo dio ugovorenih radova, a zatim ih nastavlja *Grđevinar-Quelin d.d.* iz Dubrovnika. Nažalost, izdavanjem prethodne suglasnosti na glavni projekt obnove palače Gozze-Gučetić u ulici Sv. Josipa završen je posao konzervatora. Pri radovima obnove ove vrijedne dubrovačke palače nije se vršio konzervatorski nadzor, kao da nije riječ o spomeniku, već o običnoj, povijesno bezvrijednoj zgradi koja je uvrštena administrativnim putem u krajnje rutinski postupak obnove kuća oštećenih u agresiji na Republiku Hrvatsku.

---

²⁸ Svi elaborati, projekti kao i zapisnici Stručno-savjetodavne komisije za obnovu Dubrovnika vezani za palaču Gučetić nalaze se u *Zavodu za obnovu Dubrovnika*.

THE GOZZE-GUČETIĆ (MARTINUŠIĆ) PALACE IN THE STREET OF ST. JOSEPH IN DUBROVNIK

PATRICIJA VERAMENTA-PAVIŠA

Summary

The Gozze-Gučetić palace stands at the corner of St. Joseph and *Ulica od puča* street. Rectangular in shape, it opens the eastern residential block in the Street of St. Joseph, facing it to the north. The palace consists of a ground floor, once occupied by shops, a storehouse and an entrance hall, above which are two floors used as dwelling areas. Impressive in size, it stretched over three medieval construction parcels.

It is an excellent example of Dubrovnik's representative Renaissance residential architecture, displaying elements of the Renaissance classicism as well. Thus it is assumed that the palace was constructed in the latter half or the end of the 16th century. As no evidence on the identity of the person who had commissioned the construction of the palace or its date is available, the preserved heraldic insignia leads to the conclusion that the building may have belonged to the two patrician families, Martinussio-Martinušić and Gozze-Gučetić. The fact that in the Renaissance period the Martinussio family began to lose position, declined and finally died off, while the Gozze-Gučetić were among the most powerful patrician families of the day leads one to assume that the palace was owned by the Gozze.

On December 6, 1991, when Dubrovnik was severely attacked by the Yugoslav Army, the Serbs and Montenegrins, the palace suffered a direct hit of a phosphorus shell and was burnt down to the ground. The only remains were the perimetric walls and the damaged ground floor. Parts of its facade were damaged by shrapnels. The archaeological examination, which was carried out after the destruction, revealed remains of the Romanesque-Gothic residential architecture. In the course of the research, considerable architectural

changes in the interior of the palace dating from the 19th century were discovered. The guidelines of the conservation project, according to which the reconstruction of the palace should have been performed, are in strict conformity with the monumental integrity of the building, valorizing adequately each of the preserved elements of the once magnificent Dubrovnik palace of the Renaissance.